
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАГМАЛІНГВІСТИКИ
[CURRENT ISSUES IN PRAGMALINGUISTICS]

УДК 811.161.2'42:32:316.77

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 15.07.2025 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 18.07.2025 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 98 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2025.48.09>

МОВНІ СТРАТЕГІЇ ВПЛИВУ В АНТИКРИЗОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ
ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анастасія Владиславівна Михайлова (м. Київ, Україна)

dm.nastya101@gmail.com

магістрантка кафедри романської філології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Стаття присвячена лінгвопрагматичному аналізу антикризової комунікації в політичному дискурсі в контексті сучасних викликів: соціальних протестів, пандемії COVID-19, міграційної кризи, екологічних катастроф і міжнародних конфліктів, зокрема російсько-української війни. У статті досліджено специфічні мовні стратегії й прагматичні засоби, які використовуються політичними лідерами, представниками уряду й ЗМІ для передбачення, контролю і врегулювання кризових ситуацій. Особливу увагу приділено взаємозв'язку між дискурсивними практиками і їхнім впливом на суспільне сприйняття повідомлень у кризових умовах. Визначено антикризову комунікацію як особливий різновид політичного дискурсу з підвищеною прагматичною інтенсивністю, розкрито специфіку комунікативного контракту в умовах кризи (асиметричність, критична важливість релевантності), проаналізовано такі лінгвістичні засоби, як, зокрема, оцінні стратегії, виокремлено основні стратегії впливу: інформування, заспокоєння, мобілізація, відволікання уваги й перекладання відповідальності.

Ключові слова: лінгвопрагматичний аналіз, політичний дискурс, антикризова комунікація, комунікативний контракт.

(Current issues in pragmlinguistics [Aktual'ni pytannja pragmlingvistyky])

Language Strategies of Influence in Anti-Crisis Communication of Political Discourse: Linguistic-Pragmatic Aspect (in Ukrainian) [Movni stratehii vplyvu v antykrizovii komunikatsii politychnoho dyskursu: lnhvoprahmatychnyi aspekt]

© Mykhailova A. V. [Mykhailova A. V.], dm.nastya101@gmail.com

LANGUAGE STRATEGIES OF INFLUENCE IN ANTI-CRISIS COMMUNICATION OF POLITICAL DISCOURSE: LINGUISTIC- PRAGMATIC ASPECT

Anastasiia V. Mykhailova (Kyiv, Ukraine)

dm.nastya101@gmail.com

Master Student at Romanic Philology Department
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article is devoted to the linguopragmatic analysis of anti-crisis communication in political discourse in the context of contemporary challenges: social protests, the COVID-19 pandemic, migration crisis, environmental disasters, and international conflicts, particularly the Russian-Ukrainian war. The article examines specific linguistic strategies and pragmatic means used by political leaders, government representatives, and media to predict, control, and manage crisis situations. Special attention is paid to the relationship between discursive practices and their impact on public perception of messages in crisis conditions. Anti-crisis communication is defined as a special type of political discourse with heightened pragmatic intensity; the specifics of the communicative contract under crisis conditions (asymmetry, critical importance of relevance) are revealed; linguistic means such as evaluative strategies are analyzed; and the main influence strategies are identified: informing, reassurance, mobilization, attention diversion, and responsibility shifting.

Keywords: linguopragmatic analysis, political discourse, anti-crisis communication, communicative contract.

Вступ. Сучасний політичний простір характеризується постійним виникненням різноманітних кризових ситуацій, врегулювання яких вимагає ефективних комунікативних стратегій. Політичні лідери, представники уряду й ЗМІ постійно стикаються з викликами, що потребують специфічних мовних засобів впливу на масову свідомість з метою стабілізації ситуації та мінімізації негативних наслідків.

У рамках політичного дискурсу антикризову комунікацію можна визначити як комплекс мовних стратегій, спрямованих на передбачення, контроль і врегулювання кризової ситуації. Лінгвопрагматичний аналіз антикризової комунікації дозволяє

(Актуальні питання прагмалінгвістики [Aktual'ni pytannja pragmalingvistyky])

Мовні стратегії впливу в антикризовій комунікації політичного дискурсу: лінгвопрагматичний аспект
(Українською) [Movni stratehii vplyvu v antykrizovii komunikatsii politychnoho dyskursu: lnhvoprahmatychnyi aspekt]

© Михайлова А. В. [Mykhailova A. V.], dm.nastya101@gmail.com

виявити, які конкретні мовні стратегії використовуються представниками політичного світу з метою врегулювання кризових ситуацій.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сучасний політичний простір переживає періоди значних криз, пов'язаних із соціальними протестами, пандемією COVID-19, міжнародними конфліктами, міграційною політикою та екологічними катастрофами. В умовах швидкого поширення повідомлень через соціальні мережі й ЗМІ ефективність антикризової комунікації стає критично важливою для підтримання політичної стабільності. Кожна з криз супроводжується комунікаційними викликами, які потребують глибокого аналізу з точки зору прагматики політичного дискурсу.

Метою дослідження є виявлення та систематизація лінгвопрагматичних особливостей антикризової комунікації в політичному дискурсі, зокрема аналіз мовних стратегій та комунікативних механізмів, які використовуються політичними суб'єктами для врегулювання кризових ситуацій та впливу на масову свідомість.

Об'єктом дослідження виступає антикризова комунікація в сучасному політичному дискурсі як складник системи політичної взаємодії між урядовими структурами й громадськістю в умовах кризових ситуацій.

Предметом дослідження є лінгвопрагматичні особливості антикризової комунікації в політичному дискурсі, зокрема мовні стратегії, комунікативні механізми та прагматичні засоби впливу, що використовуються для врегулювання кризових ситуацій та формування суспільного сприйняття кризових подій.

Матеріал дослідження становлять теоретичні праці з лінгвістики, дискурсивного аналізу та політичної комунікації, зокрема роботи представників французької школи дискурсивного аналізу (Ж.-Ж. Куртін, М. Пеше, П. Шародо, Д. Менгено), дослідження з критичного дискурсивного аналізу (Т. А. ван Дейк), праці з аналізу оцінної мови (Дж. Томпсон і С. Ганстон, Д. Бібер і Е. Фінеган) та теоретичні розробки щодо функцій політичного дискурсу (А. Дорна).

Методологічну основу дослідження становить лінгвопрагматичний підхід, що базується на принципах французької школи дискурсивного аналізу та теорії комунікативного контракту П. Шародо.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному лінгвопрагматичному підході до вивчення антикризової комунікації в політичному дискурсі, що дозволяє виявити як експліцитні, так і імпліцитні механізми впливу на громадськість,

(Current issues in pragmlinguistics [Aktual'ni pytannja pragmlingvistyky])

Language Strategies of Influence in Anti-Crisis Communication of Political Discourse: Linguistic-Pragmatic Aspect (in Ukrainian) [Movni stratehii vplyvu v antykrizovii komunikatsii politychnoho dyskursu: linhvoprahmatychnyi aspekt]

© Mykhailova A. V. [Mykhailova A. V.], dm.nastya101@gmail.com

систематизації мовних стратегій антикризової комунікації (інформування, заспокоєння, мобілізація, відволікання уваги, перекладання відповідальності) з точки зору їхньої прагматичної ефективності, виявленні специфіки комунікативного контракту в умовах кризових ситуацій, створенні методологічної бази для подальших досліджень антикризової комунікації в різних політичних системах та медійних контекстах.

Виклад основного матеріалу дослідження. За Александром Дорною, політичний дискурс як об'єкт наукового дослідження перебуває на перетині кількох дисциплін: «політичних наук, соціології, лінгвістики, психології та в деяких випадках навіть теології» [6, с. 132]. Хоча політичний дискурс можна розглядати як сукупність текстів на політичну тематику, таке визначення не повною мірою відображає його характерні особливості.

За Домініком Менгено [7, с. 57], термін «дискурс» можна визначити з кількох точок зору: з позиції комунікативної інтенції (дидактичний дискурс, прескриптивний дискурс); з точки зору комунікативної ситуації, пов'язаної зі сферами суспільної діяльності (телевізійний дискурс); на основі інституціональних умов (лікарняний, шкільний, сімейний дискурс); на основі ідеологічних позицій (соціалістичний дискурс, католицький дискурс). Французька школа аналізу політичного дискурсу наголошує на понятті впливу як панівній характеристиці політичного дискурсу. Патрік Шародо пропонує розглядати політичний дискурс у сукупності з зовнішніми соціопсихологічними чинниками, адже «у так званому внутрішньому вимірі учасники мають суто мовні атрибути, що можуть посилатися на психологічні й соціальні аспекти як на мовні сутності: через мовні реалізації учасники створюють дискурсивну ідентичність і намір впливати на комунікативного партнера» [2].

А. Дорна виділяє такі функції політичного дискурсу: структурувальна: дискурс створює і визначає політичну систему; імперативна, тобто така, що обумовлює прийняття рішень; виховна або маніпулятивна, тобто така, що чинить вплив; терапевтична. До них можна також додати об'єднувальну функцію, адже політичний дискурс згруповує індивідів за спільністю політичних поглядів.

Лінгвопрагматика, як зазначає Марк Дебоно, «вивчає взаємодію знаків і їхніх реципієнтів і тих, хто їх продукує» [5, с. 424]. За словами Жака Мешлера, «однією з гіпотез, які досліджує прагматика, є імпліцитні значення висловлювання в певному контексті» [8, с. 14]. Це визначення набуває особливої актуальності в умовах кризових ситуацій, коли імпліцитні сенси можуть мати вирішальне значення для

(Актуальні питання прагмалінгвістики [Aktual'ni pytannja pragmalingvistyky])

Мовні стратегії впливу в антикризовій комунікації політичного дискурсу: лінгвопрагматичний аспект
(Українською) [Movni stratehii vplyvu v antykrizovii komunikatsii politychnoho dyskursu: linhvoprahmatychnyi aspekt]

© Мухайлова А. В. [Mykhailova A. V.], dm.nastya101@gmail.com

формування суспільних настроїв. Лінгвопрагматичний аналіз дозволяє розкрити не лише те, що говорить політичний суб'єкт, але й те, як його висловлювання мають вплинути на реципієнта, враховуючи специфічні умови комунікативної ситуації в кризовому становищі.

Лінгвопрагматичний підхід до політичного дискурсу дозволяє виявити не лише експліцитні, але й імпліцитні значення висловлювань, що особливо важливо в контексті антикризової комунікації, де політичні суб'єкти часто вдаються до непрямих мовленнєвих актів та прихованих комунікативних інтенцій.

Для аналізу політичного дискурсу в рамках французької школи лінгвістики Жан-Жак Куртін виділяє такі принципи:

1. Обмеження дискурсивного простору (визначення типу дискурсу).
2. Визначення мовних зв'язків у межах тексту (граматичних, структурних тощо).
3. Створення зв'язку між лінгвістикою й екстралінгвістичними елементами [4, с. 9].

Антикризова комунікація в політичному дискурсі має свої специфічні особливості, зумовлені необхідністю швидкого реагування на кризові ситуації та формування відповідного суспільного сприйняття подій. Антикризову комунікацію можна визначити як комунікативну стратегію, яка передбачає регулювання наслідків кризової ситуації. Вона охоплює планування комунікації в ситуаціях кризи, безпосередньо комунікацію з громадськістю й розв'язання проблем чи регулювання наслідків кризи для пом'якшення негативного впливу на репутацію політичної сили. У політичному контексті антикризова комунікація набуває особливого значення, оскільки спрямована не лише на захист репутації політичних суб'єктів, але й на забезпечення соціальної стабільності та підтримки довіри громадян до політичних установ.

Прагматичний аспект антикризової комунікації полягає в використанні специфічних мовних засобів та комунікативних стратегій, що мають на меті: мінімізацію негативного сприйняття кризи, формування відчуття контролю над ситуацією, конструювання позитивного іміджу політичного суб'єкта як компетентного кризового менеджера, мобілізацію суспільної підтримки.

Патрік Шародо наголошує на важливості комунікативного контракту в межах політичного дискурсу. Комунікативний контракт – право учасників комунікативної

(Current issues in pragmlinguistics [Aktual'ni pytannja pragmlingvistyky])

Language Strategies of Influence in Anti-Crisis Communication of Political Discourse: Linguistic-Pragmatic Aspect (in Ukrainian) [Movni stratehii vplyvu v antykrizovii komunikatsii politychnoho dyskursu:

linhvoprahmatychnyi aspekt]

© Mykhailova A. V. [Mykhailova A. V.], dm.nastya101@gmail.com

ситуації самостійно інтерпретувати висловлювання [3]. Для створення контракту необхідні такі умови: взаємодія між комунікантами, які знаходяться в площинах створення і висловлювання та сприйняття й інтерпретації; мотивація висловлювання, а також наявність спільного для комунікантів ідеологічного, соціального, культурного простору; вплив, або вибір комунікантом максимально ефективних засобів, щоб досягнути закладеної мотивації висловлювання; регулювання аргументативної асиметрії, яке може полягати в прийнятті чи неприйнятті висловлювання, в оцінюванні чи знецінюванні учасника комунікативної ситуації.

У контексті антикризової комунікації особливого значення набуває третя умова – вплив, адже в кризових ситуаціях політичні суб'єкти прагнуть максимально ефективно донести своє повідомлення до цільової аудиторії з метою досягнення бажаного перлокутивного ефекту. При цьому важливо зберегти баланс між переконливістю повідомлення й правдивістю, щоб уникнути викриття маніпуляцій. Порушення цього балансу може призвести до руйнування комунікативного контракту і втрати ефективності антикризової комунікації.

За Дж. Томпсоном і С. Ганстоном, аналіз оцінної мови може здійснюватися за кількома різними параметрами. У контексті антикризової комунікації особливого значення набуває розмежування двох типів оцінки: оцінне значення (позитивне / негативне) та модальність (упевненість / неупевненість) [9, с. 10].

Д. Бібер і Е. Фінеган пропонують «поєднувальний» підхід до аналізу оцінної мови, розглядаючи як ставленнєве значення, так і модальність як аспекти позиціонування [1, с. 96]. Такий підхід є особливо ефективним для аналізу антикризової комунікації, оскільки в умовах кризи політичні суб'єкти часто поєднують оцінні судження з висловленнями різного ступеня впевненості.

В антикризовій комунікації оцінність і модальність виконують такі функції: створення аксіологічної рамки інтерпретації кризових подій, формування бажаного емоційного ставлення до кризи, позиціонування політичного суб'єкта щодо кризової ситуації, конструювання ступеня впевненості/неупевненості щодо розвитку кризи та шляхів її подолання.

А. Дорна наголошує на тому, що метою політичного дискурсу є вплив на іншого. Однак дослідник зазначає, що «процес переконання є двостороннім, а суб'єкти виходять зі статусу адресанта й адресата, стаючи співрозмовниками» [5, с. 133]. Це спостереження є особливо цінним для розуміння антикризової

(Актуальні питання прагмалінгвістики [Aktual'ni pytannja pragmalingvistyky])

Мовні стратегії впливу в антикризовій комунікації політичного дискурсу: лінгвопрагматичний аспект
(Українською) [Movni stratehii vplyvu v antykrizovii komunikatsii politychnoho dyskursu: lnhvoprahmatychnyi aspekt]

© Мухайлова А. В. [Mykhailova A. V.], dm.nastya101@gmail.com

комунікації, яка передбачає активну взаємодію між політичними суб'єктами та громадськістю.

У контексті антикризової комунікації можна виділити такі стратегії впливу: стратегія інформування, спрямована на надання об'єктивних даних про кризову ситуацію, стратегія заспокоєння, що має на меті зниження рівня суспільної тривоги, стратегія мобілізації, спрямована на залучення громадськості до спільного подолання кризи, стратегія відволікання уваги, що передбачає перемикання фокусу суспільної уваги з кризи на інші питання, стратегія перекладання відповідальності, яка полягає у визначенні винних у виникненні кризової ситуації. Особливістю цих стратегій є їхня прагматична спрямованість на досягнення певного перлокутивного ефекту: формування бажаного сприйняття кризи, зміцнення довіри до політичних інститутів, мобілізація суспільної підтримки тощо.

Висновки. Прагматичний аналіз антикризової комунікації в політичному дискурсі дозволяє виявити специфіку мовних стратегій, спрямованих на управління кризовими ситуаціями. Ключовою особливістю антикризової комунікації є її подвійна спрямованість: з одного боку, на мінімізацію негативних наслідків кризи для репутації політичних суб'єктів, з другого – на забезпечення соціальної стабільності та формування конструктивного суспільного ставлення до кризи. Лінгвопрагматичний підхід до вивчення антикризової комунікації дозволяє побачити, як конкретні мовні стратегії використовуються з метою врегулювання кризових ситуацій. Він допомагає зрозуміти, як мова стає потужним інструментом впливу на суспільство, і як політики використовують мовні засоби для передбачення, стабілізації або подолання наслідків кризи.

Подальшими перспективами досліджень є: порівняльний аналіз антикризової комунікації в різних політичних системах, дослідження ефективності різних мовних стратегій у контексті конкретних кризових ситуацій, аналіз мультимодальних аспектів антикризової комунікації, включаючи невербальні засоби, вивчення впливу нових медіа на специфіку антикризової комунікації в політичному дискурсі.

Література:

1. Biber, D., & Finegan, E. (1989). *Styles of stance in English: Lexical and grammatical marking of evidentiality and affect*. *Text*, 9(1), 93–124.
2. Charaudeau, P. (n.d.). *À quoi sert d'analyser le discours politique?* Retrieved from <https://www.patrick-charaudeau.com/A-quoi-sert-d-analyse-le-discours.html#nh5>

(Current issues in pragmlinguistics [Aktual'ni pytannja pragmlingvistyky])

Language Strategies of Influence in Anti-Crisis Communication of Political Discourse: Linguistic-Pragmatic Aspect (in Ukrainian) [Movni stratehii vplyvu v antykrizovii komunikatsii politychnoho dyskursu: lnhvoprahamatychnyi aspekt]

© Mykhailova A. V. [Mykhailova A. V.], dm.nastya101@gmail.com

3. Charaudeau, P. (n.d.). *Le contrat de communication dans la situation classe*. Inter-Actions, Université de Metz. Retrieved from <http://www.patrick-charaudeau.com/Le-contrat-de-communication-dans.html>
4. Courtine, J.-J. (1981). *Quelques problèmes théoriques et méthodologiques en analyse du discours, à propos du discours communiste adressé aux chrétiens*. Langage et Société. <https://doi.org/10.3406/lgge.1981.1873>
5. Debono, M. (n.d.). *Pragmatique, théorie des actes de langage et didactique des langues-cultures. Histoire, arrière-plans philosophiques, conséquences et alternatives*. In *Le(s) français dans la mondialisation* (pp. 423–447). Fernelmont: Editions Modulaires Européennes.
6. Dorna, A. (n.d.). *Les effets langagiers du discours politique*. <https://doi.org/10.4267/2042/15186>
7. Maingueneau, D. (n.d.). *Analyser les textes de communication*. <https://doi.org/10.5585/eccos.v1i1.179>
8. Moeschler, J. (2008). *Qu'est-ce que la pragmatique? Signification linguistique et interprétation*. In *Pragmatique... de l'intention à la réalisation* (pp. 13–32). Paris: Gnosia.
9. Thompson, G., & Hunston, S. (2000). *Evaluation in text: Authorial stance and the construction of discourse* (pp. 1–27). Oxford: Oxford University Press.

References:

1. Biber, D., & Finegan, E. (1989). *Styles of stance in English: Lexical and grammatical marking of evidentiality and affect*. Text, 9(1), 93–124.
2. Charaudeau, P. (n.d.). *À quoi sert d'analyser le discours politique?* Retrieved from <https://www.patrick-charaudeau.com/A-quoi-sert-d-analyse-le-discours.html#nh5>
3. Charaudeau, P. (n.d.). *Le contrat de communication dans la situation classe*. Inter-Actions, Université de Metz. Retrieved from <http://www.patrick-charaudeau.com/Le-contrat-de-communication-dans.html>
4. Courtine, J.-J. (1981). *Quelques problèmes théoriques et méthodologiques en analyse du discours, à propos du discours communiste adressé aux chrétiens*. Langage et Société. <https://doi.org/10.3406/lgge.1981.1873>
5. Debono, M. (n.d.). *Pragmatique, théorie des actes de langage et didactique des langues-cultures. Histoire, arrière-plans philosophiques, conséquences et alternatives*. In *Le(s) français dans la mondialisation* (pp. 423–447). Fernelmont: Editions Modulaires Européennes.
6. Dorna, A. (n.d.). *Les effets langagiers du discours politique*. <https://doi.org/10.4267/2042/15186>
7. Maingueneau, D. (n.d.). *Analyser les textes de communication*. <https://doi.org/10.5585/eccos.v1i1.179>
8. Moeschler, J. (2008). *Qu'est-ce que la pragmatique? Signification linguistique et interprétation*. In *Pragmatique... de l'intention à la réalisation* (pp. 13–32). Paris: Gnosia.
9. Thompson, G., & Hunston, S. (2000). *Evaluation in text: Authorial stance and the construction of discourse* (pp. 1–27). Oxford: Oxford University Press.

(Актуальні питання прагмалінгвістики [Aktual'ni pytannja pragmalingvistyky])

Мовні стратегії впливу в антикризовій комунікації політичного дискурсу: лінгвопрагматичний аспект
(Українською) [Movni stratehii vplyvu v antykrizovii komunikatsii politychnoho dyskursu: lnhvoprahamatychnyi aspekt]

© Мухайлова А. В. [Mykhailova A. V.], dm.nastya101@gmail.com